

Lausunto luonnoksesta sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslainsäädännöksi

Vastaukset kyselylomakkeeseen hyväksyty puoluehallituksen kokouksessa 3.3.2017

Kysymykset

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen tavoitteena on kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä hillitä palveluista aiheutuvia kustannuksia 3 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä.

1. Voidaanko uudistuksella kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. X ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Hallituksen valmisteleva sote-uudistus ei kavenna ihmisryhmien ja eri alueiden välisiä hyvinvointi- ja terveyseroja eikä paranna palveluiden yhdenvertaista saatavuutta.

Esitetyssä muodossaan valinnanvapausuudistus kasvattaisi maan eri osien välisiä eroja: Uudellamaalla palvelutarjonta tulee olemaan huomattavasti runsaampaa kuin esimerkiksi Kainuussa.

Terveyserojen kaventamisen tavoitetta vastaan toimii myös se, että palveluketjujen ja -kokonaisuuksien hallinta on pirstaleisessa kokonaisuudessa vaikeaa. Palveluintegraatiota on hyvin vaikeaa ellei mahdotonta saada toimimaan koordinoitusti esitetyllä rakenteella. Tiedon integraatio on välttämätön edellytys integraation toteutumiselle. Se ei ole helppo eikä nopea harjoitus. Sen lisäksi tarvitaan vähintään toiminnallisen integraation toteuttamisvelvoite suoran valinnan palveluntuottajien tehtäväksi.

Uudistuksessa pitäisi ensin toteuttaa julkisten sosiaali- ja terveyspalveluiden integraatio ja sen jälkeen siirtyä yksikanavaiseen rahoitukseen. Vasta myöhemmin olisi valinnanvapauden ja tuotannon monipuolistamisen aika, jotta uudistuksen läpivienti pysyy hallittuna.

2. Edistääkö uudistus tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. X ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Koska uudistusta tehdään koko Suomeen eikä vain viiden maakunnan keskustoihin, uudistus ei pääosin edistä tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihinsa. Siellä, missä on valittavaa, uudistus edistää asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia.

Valinnanvapauden tarkoituksenmukaisen toteutumisen kannalta sielläkin, missä markkinat ovat olemassa, on ongelmana järjestelmän monimutkaisuus. Sote-keskusten listat saattavat olla jo täynnä ennen uudistuksen käyttöönottoa, ja markkinoinnilla voidaan ohjata ihmisten valintoja merkittävästi.

Ihmisille ei ole selvää, mitä erilaisilla seteleillä tarkoitetaan ja mitä palveluita voi saada mistäkin. Suoran valinnan sote-keskusten, maksusetelituottajien, maakunnan palveluliikelaitoksen ja asiakassetelituottajien väliset vaikutus- ja vastuusuhteet ovat hyvin hämärän peitossa jopa päättäjille. Se puolestaan heikentää tarkoituksenmukaisen hoidon kokonaisuuden suunnittelua ja arviointia. Kokonaisuudesta tulee asiakkaan näkökulmasta vaikeaselkoinen.

Oma vaikeutensa on eri terveystaluiden tuottajien vertaileminen. Ihmiselle ei ole selvää, miten vertailutietoa on saatavilla ja mitä asioita on olennaista vertailla. Se, jolla on isoin markkinointibudjetti, voi vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen ja valintoihin eniten. Tämä puolestaan ei ole tarkoituksenmukaista kansantalouden eikä kansanterveyden kannalta.

3. Antaako uudistus asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. X ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Kokonaisuus on vaikeaselkoinen ja monet asiakkaat tulevat tarvitsemaan ohjausta pystyäkseen valitsemaan itselleen parhaiten sopivia palveluita. Varsinkaan uudistuksen ensivaiheessa ei ole olemassa riittävästi tietoa eri palveluntarjoajista ja*

heidän palveluidensa vaikuttavuudesta, kun tutkimus-, seuranta- tai tilastotietojakaan ei ole. Henkilökohtaista budjettia koskeva sääntely on hyvin yleispiirteistä ja tällä säädöspohjalla toimivuus vaikuttaa epävarmalta.

4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko uudistuksessa asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteensovitettuja palveluita?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. X ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Laaja-alaisia palveluntarpeita omaaville asiakkaille esitetään palveluohjausta, joka onnistuessaan voi toimia niin, että asiakkaan tarpeisiin pystytään asianmukaisesti vastaamaan. Pirstaleinen palveluiden tuotantokokonaisuus kuitenkin vaikeuttaa tätä ja tekee asianmukaisen palveluohjauksen vaikeaksi. Henkilökohtainen budjetointi on hyvä malli toteuttaa monialaisia ja yhteensovitettuja palveluita, mutta sitä koskeva sääntely on liian yleispiirteistä johtaakseen luotettavasti toimivaan kokonaisuuteen.*

Ihmisen palvelutarpeiden osoittautuessa laajoiksi täytyy ensi selvittää, mitä palveluita voidaan tarjota suoran valinnan piirissä ja mitä maakunnan liikelaitoksessa ja liikelaitoksen läheteellä jossain kolmannessa paikassa. Käytännössä suoran valinnan perustasolta saatetaan lähettää ihmiset hyvin nopeasti maakunnan liikelaitoksen arvioitaviksi ja hoidettaviksi. Siihen voi syntyä jopa insentiivi: suoran valinnan toimipisteessä ihmisen palveluntarve arvioidaan yläkanttiin, jotta vastuu monia hoitoja tarvitsevasta asiakkaasta ja hänen hoidoistaan siirtyy maakunnan liikelaitokselle. Asiasta tekee monimutkaisemman se, että valinnanvapauden piirissä olevia hoitotoimenpiteitä ei ole määritelty ja toimijakenttä on kovin pirstaleinen. Ihmisen hoitopolku voi muodostua useiden eri toimijoiden ja niiden erilaisten sijaintien kautta hyvin mutkikkaaksi ja raskaaksi.

5. Antaako uudistus riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. X ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Valinnanvapausmallissa palveluntuottajille maksettavien korvausten oikeanlainen virittäminen on erittäin vaativaa – voi syntyä toisaalta liian anteliaita malleja ja toisaalta liian niukkoja. Ensimmäisessä vaihtoehdossa systeemi tulee hyvin kalliiksi, toisessa taas palveluiden tarjoaminen vaarantuu. Lisäksi korvauskokonaisuuden pitäisi kannustaa palveluntuottajia vaikuttavuuteen, niin että korvauksilla saataisiin mahdollisimman suuri terveyshyöty kansalaisille. Korvauksia koskevassa sääntelyssä ei näytä olevan mekanismeja tähän. Maakunnat saavat tietyissä rajoissa päättää tuottajille maksettavista korvauksista, mikä merkitsee erilaisten mallien syntymistä eri maakuntiin. Lisäksi näin suuressa muutoksessa kustannukset tulevat joka tapauksessa ensi alkuun nousemaan huomattavasti.*

Kolmen miljardin kustannuskehityssäästöt olivat jo itsessään ylioptimistisia. Kun hallituksen esittämässä mallissa hallinto-, markkinointi- ja valvontamenot kasvavat maakuntarakenteen ja valinnanvapauslainsäädännön myötä nykyisestä, niin 3 miljardin kustannuskehityssäästötavoitteesta jäädään entistäkin enemmän.

Jos valtio vain vähentää maakunnille annettavaa perusrahoitusta 3 miljardilla eurolla, se jättää itse säästöjen toteuttamisen maakuntien harteille. Tämä lisää palveluiden eriarvoisuutta, sillä pienten ja suurten maakuntien kyky järjestää palvelut ja niiden rahoitus on hyvin erilainen.

Iso ongelma tulee siinä, että maakuntien on pakko sopeuttaa toimintaansa valtion leikkautuvaa tulorahoitusta vastaavaksi. Silloin säästöjä etsitään palveluverkkoa karsimalla, palveluiden saatavuutta heikentämällä ja asiakasmaksuja korottamalla. Kaikki tämä on ristiriidassa uudistuksen alkuperäisen tavoitteen eli terveys- ja hyvinvointierojen kaventamisen kanssa eri ihmisryhmien ja eri alueiden välillä.

Hallituksen tavoite on ollut pitää kiinni tiukasta menokurista ja purkaa byrokratiaa. Tällä esityksellä sekä ylimääräistä hallintoa että kustannuksia kasvatetaan. Lisääntyvät markkinointi-, valvonta- ja hallintokustannukset ovat pois ihmisten hoidosta.

6. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. X ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Maakuntavaltuuston tosiasialliset mahdollisuudet ohjata sote-palveluiden kokonaisuutta jäävät varsin vähäisiksi. Toisaalta lainsäädäntö ja valtion ohjaus antavat melko tiukat puitteet sote-palveluiden järjestämiselle ja toisaalta valtaosin*

valtiolta tuleva tiukkaan napitettu rahoitus rajoittavat maakuntavaltuuston toimintavapautta eli demokratian toteutumista.

Ensinnäkin kansanvaltaisuutta pitäisi vahvistaa yksinkertaistamalla palvelujärjestelmää ja vahvistamalla järjestäjän asemaa niin, että maakunta pystyisi ohjaamaan kokonaisuutta selkeämmin. Toiseksi maakunnilla pitäisi olla verotusoikeus, jotta rahat ja vastuu olisivat samoissa käsissä.

7. Edistääkö uudistus toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa, millä voidaan varautua tulevaisuuden haasteisiin?

- a. kyllä
- b. X kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Uudistus tässä muodossaan on niin suuri mullistus, että toimintatavat varmasti muuttuvat ja innovaatioitakin saattaa syntyä. Erittäin suurena vaarana ovat hallitsemattomat muutokset ja kehityskulut, jotka tulevat varsinkin uudistuksen ensimmäisinä vuosina hyvin kalliiksi ja vaarantavat myös asiakkaiden palvelutarpeisiin vastaamisen. Jos kilpailu saadaan kohdistumaan palveluiden laatuun ja hoidon vaikuttavuuteen, myös uudet toimintatavat ja palveluinnovaatiot kehittyvät.*

Uudistuksessa maakunnille ehdotetaan perustettavaksi valtakunnalliset tukipalvelut. Näitä tuottavat palvelukeskukset olisivat maakuntien yhteisesti omistamia osakeyhtiötä, joissa valtio voi olla osakkaana. ICT-palvelukeskus olisi täysin uusi toimija ja sen tehtävänä olisi tuottaa maakuntien ja sote-toimijoiden tarvitsemia yhteisiä, valtakunnallisia ICT-palveluita. Osa näistä palveluista on uusia ja osa taas samoja ja samanlaisia peruspalveluita kuin tänäänkin laadukkaiden sote-palvelujen tuottamisessa.

Kenttä on laaja ja aikataulut ovat äärimmäisen tiukat. Vihreät pelkäävät, ettei tietojärjestelmä uudistus ehdi valmiiksi vielä vuoden 2019 alkuun. Olisi äärimmäisen huolestuttavaa, jos ihminen voisi valita itselleen uuden terveystietopalveluiden tuottajan, mutta hänen potilastietonsa eivät seuraisi vielä mukana.

Kysymyksiä lakiluonnoksen yksityiskohdista

8. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystietopalveluista.

8a. Ovatko säännökset suoran valinnan palveluista riittävän selkeitä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat yhtiötettävien valinnanvapauspalveluiden piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin palveluihin?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. X ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla maakunnat määrittelevät tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat perustason ja laajennetun perustason palvelut?

Vapaamuotoiset huomiot

- *Suoran valinnan palvelut on § 15:ssa lueteltu melko yleisluontoisesti, ja lisäksi maakunta voi päättää laajemmastakin sote-keskuksissa tarjottavasta palveluvalikoimasta. Käsitteet ”palvelukokonaisuus” ja siihen liittyvä ”itsenäinen osakokonaisuus” tarvitsevat lisäselvennystä, jotta palveluketjujen hallinta olisi edes jotenkin mahdollista. Maakunnan liikelaitoksen osalta tilanne on hieman epäselvä, mutta sen vastuulle ilmeisesti kuuluvat ”kaikki loput” palvelut, joko itse tuotettavina tai asiakassetelin kautta.*

8b. Turvaako maksusetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämismaksuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. X ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Maksusetelijärjestelmän ohjattavuus maakunnan eli järjestäjän toimesta muodostunee vaikeaksi, koska setelin myöntäminen ja myös sen arvo ovat sote-keskuksen päätettävissä. Vastaavasti, kun palvelutuotannosta vastaa monimuotoinen yrityskehitys (yksityiset ja maakunnan omistamat yhtiöt), on palvelukokonaisuuksien hallinta hankalaa. Tavoitteita vertikaalisesta ja horisontaalisesta integraatiosta onkin mahdotonta saavuttaa tällä rakenteella. Epäselviä ovat myös asiakkaan oikeudet ja hänen vaikutusmahdollisuutensa maksusetelipalveluihin.*

8c. Onko maksusetelijärjestelmässä sote-keskuksen oikeuksista ja velvollisuuksista säädetty tarkoituksenmukaisesti?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. X ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Lakiluonnoksen perusteella sote-keskuksen velvollisuudet jäävät osin epäselviksi. Mitkä ovat sellaisia palvelukokonaisuuksiin liittyviä ”itsenäisiä osakokonaisuuksia”, joita sote-keskuksen on välttämättä tarjottava ja mitkä kenties sellaisia, joita sote-keskus voi halutessaan tarjota. Toisaalta epäselväksi jäävät myös potilaan/asiakkaan oikeudet saada tällaisia palveluita. Ylipäätään lakiluonnoksessa näyttävät palvelutuottajien oikeudet olevan paremmin turvattuina kuin asiakkaan oikeudet. Jos asiakas kieltäytyy maksusetelistä, sote-keskuksen on vastattava palvelun tuottamisesta ”muulla tavoin”. Tältä osin sote-keskuksen vastuun tarkempi sisältö jää epäselväksi.*

8d. Mahdollistaako maksusetelijärjestelmä asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. X kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Maksusetelin myöntäminen perustuu sote-keskuksen tekemään palvelutarpeen arviointiin, eikä asiakas välttämättä pysty vaikuttamaan tähän. Sote-keskuksella on kannuste olla myöntämättä seteliä, koska se itse maksaa setelillä tuotetun palvelun. Maksusetelin saatuaan asiakkaalla on vapaa valinta-oikeus. Lisäksi syntyy kannustin siirtää asiakas maakunnan liikelaitoksen hoidettavaksi arvioimalla hoidontarve yläkanttiin.*

9. **Lakiluonnoksen 4 luvussa** säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos ja sen toimipiste. Antavatko säännökset asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita palvelujen tuottaja?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. X ei pääosin

- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Asiakkaan valinnanvapaus ulottuu maakunnan rajojen yli, mikä saattaa aiheuttaa palvelukysyntäpaineita esimerkiksi niille maakunnille, joissa on yliopistollinen keskussairaala. Jako perustason ja erityistason toimipisteisiin ei ole omiaan selkeyttämään rakennetta, varsinkin kun näiden eriyttäminen on jäämässä maakunnan harkintavaltaan. Asiakkaan voi olla vaikea hahmottaa, mitkä palvelut kuuluvat perus- ja mitkä erityistasolle. Vapaus valita edellyttää, että on jotain mistä valita ja tietää, mitä voi valita. Molemmissa on ongelmia.*

10. **Lakiluonnoksen 5 luvussa** säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä.

10a. Ovatko säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. X kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Maakunnan on päätettävä, mitä palveluita se järjestää asiakassetelin avulla ja tämä tieto on myös asukkaiden saatavilla. Asianmukaisten ja perusteltujen valintojen mahdollistamiseksi on huolehdittava, että asiakkailta on käytettävissään riittävästi tietoa eri palveluntuottajista.*

10b. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun kannon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. X kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Asiakaseteleihin liittyvä päätöksenteko on lähes kaikilta osiltaan maakunnan liikelaitoksen käsissä. § 21:n mukaan maakunnan on käytettävä asiakasseteliä ”riittävässä määrin” asiakkaan valinnanvapauden toteutumiseksi, joka säädös voi aiheuttaa epätarkoituksenmukaisia valintoja. Maakunta voi esimerkiksi joutua siirtämään jonkin palvelun asiakassetelille, vaikka ko. palvelu kuuluisi luontevasti*

liikelaitoksen palvelutarjontaan. Lain perusteluissa mainittu 15 prosentin "vähimmäistaso" asiakassetelin kautta toteutettavista palveluista on liian korkea ja voi osoittautua vaikeaksi toteutettavaksi: pahimmoillaan tämä voi jopa vaarantaa erikoissairaanhoidon päivystyksen toteuttamisen, koska henkilöstöä jouduttaisiin hajottamaan eri työnantajien palvelukseen. Kyseinen 15 %:n vähimmäistaso koskee palveluita, jotka eivät ole suoran valinnan piirissä, eivät ole kiireellisiä, eivät ole julkisen vallan käyttöä eivätkä keskitettäviä esimerkiksi harvinaisuuden tai vaativuuden perusteella.

10c. Ovatko asiakassetelijärjestelmän käyttöönottoa koskevat maakunnan päätöksentekoa koskevat rajaukset riittäviä ja turvaavatko ne asiakkaan valinnanvapauden toteutumisen?

- a. kyllä
- b. X kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Säännökset turvaavat kyllä asiakkaan valinnanvapautta, mutta joissain tapauksissa asiakassetelin tarjoamisvelvoite voi aiheuttaa epätarkoituksenmukaista palvelurakennetta.*

Lisäksi ongelmana on ihmisten yhdenvertaisuuden toteutuminen maakuntien välillä. Maakunta määrittelee asiakkaalle myönnettävän asiakassetelin arvon ja maakunta korvaa tuottajalle kustannukset asiakassetelillä annetuista palveluista maakunnan ennalta määräämään arvoon asti. Näin ollen pienemmät ja isommat maakunnat pystyvät järjestämään hyvin eri tasoilla palveluita ihmisille. Tästä syntyy ihmisten yhdenvertaisen kohtelun kannalta ongelma. Ongelmaa helpottaisi se, että maakuntia olisi 18 sijaan 10-12.

11. **Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin** henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

- a. kyllä
- b. X kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Henkilökohtaista budjettia koskeva sääntely vaatii vielä paljon tarkennuksia koskien mm. asiakkaan oikeuksia ja velvollisuuksia, budjetin suuruuden määrittämistä sekä menettelyä, jos asiakas kieltäytyy henkilökohtaisesta budjetista.*

Näitä koskevia säädöksiä on syytä tuoda lain tasolle, koska kyse on heikossa asemassa olevien kansalaisten yhdenvertaisuudesta.

12. Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteon tukemisesta (tuettu päätöksenteko). Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia (muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti). Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Onko tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. X kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset ovat tarkoituksenmukaisia. Kun on erilaisia palvelumuotoja, tarvitaan selkeät säännöt ja ohjeistukset niiden hyödyntämisestä. Esitetty järjestelmä on moniportainen ja tuottajapuoli sirpaleinen, joten asiakkaat tulevat tarvitsemaan runsaasti tukea päätöksenteossaan.

13. **Lakiluonnoksen 7 luvussa** säädettäisiin palvelun tuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä.

13a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. X kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

13b. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. X ei pääosin

- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Sopimuksia koskevan § 36 1. momentin luetteloon olisi syytä lisätä vielä säädökset maksusesteleistä sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. On huomattava, että sopimusten hallinta tulee olemaan maakunnille erittäin iso ja vaikea tehtävä.*

14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palvelun tuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. X kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

-- *On hyvä, että palveluntuottajat veloitetaan julkisen rahoituksen eriyttämiseen kirjanpidossaan, avoimuuteen sekä vastuuseen mahdollisista hoidosta aiheutuneista komplikaatioista. Maakunnan tuottamien palveluiden yhtiöittämisvelvollisuus saattaa aiheuttaa epätarkoituksenmukaista palvelujärjestelmän pilkkomista.*

15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelun tuottajalle suoritettavista korvauksista.

15a. Ovatko suoran valinnan palveluita koskevat kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat edellytykset riittäviä turvaamaan palvelujen riittävä rahoitus?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. X ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Korvausten maksamisen yleiset periaatteet ja tavoitteet on hyvin kirjattu § 49:ään. Kiinteän korvauksen vähimmäisosuudeksi säädetään 1/3 rahoituksesta, mikä toteuttaa ajatusta rahoituksen perustumisesta pääosin kapitaatioon. Suoran valinnanvapauden palveluiden osuutta kokonaisuutena ei säädöksissä määritetä, joten se jää maakunnan päätösten varaan. Sääntely antaa maakunnille mahdollisuuksia määrärahojen erilaisiin painotuksiin ja jopa painokertoimista poikkeamisiin, joten eri maakunnissa tehtävät ratkaisut voivat poiketa paljonkin toisistaan. Suoran valinnan palveluiden oikeantasaisen rahoituksen määrittäminen on siis maakuntien vastuulla - se voi onnistua hyvin tai huonosti. Sääntely tällaisenaan ei siis riitä varmistamaan rahoituksen riittävyttä eikä oikeanosuvuutta.*

15b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. X ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Korvauksia koskeva sääntely on lakiluonnoksessa hyvin yleispiirteistä. Maksusetelipalvelun tuottajalle maksettavasta korvauksesta ja siihen mahdollisesti liitettävästä kannustinlisästä päättäisi sote-keskus, joten palveluiden järjestäjä eli maakunta ei voisi tähän vaikuttaa. Korvaustason määrittelyllä sote-keskus voi vaikuttaa palveluiden käyttöön ja houkuttelevuuteen omista lähtökohdistaan ja omien tavoitteidensa suuntaisesti. Asiakasetelipalveluiden korvauksista sen sijaan päättäisi maakunnan liikelaitos, jolloin järjestäjällä on mahdollisuus vaikuttaa.*

16. **Lakiluonnoksen 11 luvussa** säädettäisiin lain voimaantulosta. Ovatko 71 §:n mukaiset siirtymäsäännökset uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. X ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Koko uudistuksen hallitun toteuttamisen kannalta siirtymäajat ovat voittopuolisesti liian lyhyitä. Sote-palveluiden järjestäjäksi vaihtuu maakunnat, joita ei vielä puolitoista vuotta ennen uudistuksen voimaan astumista ole olemassakaan. Myöskään lainsäädäntö ei yksityiskohdissaan ole vielä tiedossa. Näiden syiden johdosta siirtymäaikoja on välttämätöntä pidentää. Vapaan valinnan palveluiden osalta ongelma muodostuu siitä, että yksityiset yritykset voisivat avata sote-keskuksia jo 1.1.2019 ja ne voisivat alkaa ottaa vastaan asiakkaiden listautumisia. Maakunnille ollaan antamassa siirtymäaikaa tältä osin 1.1.2021 saakka, mikä sinänsä on tarpeellista toimintojen yhtiöittämisen vaatiman ajan takia. Vapaan valinnan palvelun asiakkaista kilpailtaessa maakuntien yhtiöt joutuisivat hyvin epäedulliseen kilpailuasemaan päästessään markkinoille vasta viiveellä. Lisäksi tilanne olisi kansalaisten kannalta hyvin epäselvä.*

Valinnanvapauden osalta tulisi edetä huomattavasti hitaammin. Markkinat eivät ole kehittyneet eivätkä ihmiset pysty hahmottamaan uutta tilannetta. Valinnanvapauslainsäädäntö tulisi valmistella omana erillisenä lainsäädäntöhankkeenaan, kun sote- ja maakuntarakennelaki on saatu valmiiksi ja täytäntöön, pidemmällä siirtymäajoilla nekin.

17. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. X ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

- *Järjestämisvastuu on sinänsä selkeä, mutta maakuntien tosiasialliset mahdollisuudet ohjata palvelujärjestelmän kokonaisuutta jäävät heikoiksi. Tuottajakenttä muotoutuu sirpaleiseksi ja vastuuta on myös pirstottu vapaan valinnan yhtiöille sekä setelituottajille. Etenkin vapaan valinnan puolella palvelutuottajien päätöksenteko on hyvin etäällä maakunnasta, jonka vaikutusmahdollisuudet toimintaan perustuvat sopimusohjaamiseen, osittain omistajaohjaukseen sekä palvelulupaukseen, jonka asema ja merkitys ovat vielä hahmottumatta. Tavoitteena oli täydellinen sote-integraatio, mutta esitetynlaisessa valinnanvapausmaailmassa siitä jäädään valitettavan kauas. Perusterveydenhuollon (sote-keskukset) ja erikoissairaanhoidon (maakunnan liikelaitos) välinen kuilu jopa syvenee nykyisestä.*

Kun rahat ja ohjaus tulevat valtiolta, tuottajat pakkoyhtiöitetään eikä maakunnille ole tulossa verotusoikeutta, järjestämisvastuu ei pysty toteutumaan. Erot suurten ja pienten maakuntien välillä kärjistyvät väistämättä, sillä niiden tuotannollis-taloudelliset edellytykset järjestää palveluita ovat hyvin erilaiset. Etenkin tilanteessa, jossa valtio hakee 3 miljardin eurot kustannuskehityssäästöt rahoitusleikkurin kautta.

18. Antaako esitys riittävät edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden syntymiseen?

- a. kyllä
- b. X kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Markkinat kyllä syntyvät, mutta markkinamekanismi on puutteellinen. Markkinat eivät ole kehittyneet, kun uudistus astuu voimaan. Markkinat eivät toimi, jos ne tehdään suurimpien terveysyritysten ehdoilla ja ne pystyvät valtaamaan markkinat. Palvelukenttä ei monipuolistu, se monopolisoituu.

18b. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoilla?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. X ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Jos ei, miten esitystä tulisi muuttaa?

Vapaamuotoiset huomiot

Pienet ja paikalliset toimijat voivat toimia ainoastaan verkostoitumalla useiden toimijoiden kanssa esimerkiksi osuuskunnan kautta. Pienet toimijat eivät pysty skaalaamaan tuotantoaan siten, että ne pystyisivät pysymään mukana hinta- ja palveluntarjontapelissä isoja toimijoita vastaan. Hyvä sijoittuminen ja asiakaslistan täyttäminen ennen valinnanvapauslainsäädännön alkamista antavat lisäaikaa pienille toimijoille.

Hallituksen esittämä pakkoyhtiöittämissalli ja suuruuden ekonomiaan perustuva valinnanvapauslainsäädäntö tulee estää ja palata hallitusohjelman kirjauksiin uudistuksen etenemisjärjestyksestä.

19. Miten ihmisen lisääntyvä mahdollisuus valita palveluntuottaja ja vaikuttaa siten palveluihinsa vaikuttaa ihmisen hoitoon?

Teoreettisesti tämä siirtää kilpailun asiakkaista laatuun, uusien hoitomuotojen kehittämiseen ja hoidon vaikuttavuuden lisäämiseen. Käytännössä kertarysäyksellä toteuttava valinnanvapauslainsäädäntö supistaa markkinoita ja ihmisten valinnanvapaus toteutuu hyvin rajallisesti. Kustannusten kasvaminen ja maakuntien rahoituksen leikkaaminen vastaamaan 3 miljardin euron kustannuskehityssäästötavoitteeseen rajoittaa ihmisten aitoa valinnanvapautta entisestään.

20. Onko laki tarkoituksenmukainen hammashoidon näkökulmasta?

- a. kyllä
- b. X kyllä pääosin
- c. ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Hammashuollon näkökulmasta jonojen lyhentäminen ja palveluiden saavutettavuuden lisääntyminen auttaa eniten ja sen osalta on mahdollista saavuttaa säästöjä ja lisätä kilpailua eniten. Tosin suun terveydenhuollon ottaminen kokonaan julkisen rahoitukseen piiriin tulee nostamaan julkisen sektorin kuluja merkittävästi, asiantuntija-arvioiden mukaan jopa noin 400 miljoonalla eurolla.

21. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

- a. kyllä
- b. kyllä pääosin
- c. X ei pääosin
- d. ei
- e. ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot

Vaikutuksia on arvioitu hyvin, ja niiden perusteella on helppo havaita riskien vakavuus ja niiden realisoitumisen suuri todennäköisyys. Asiantuntijoiden huomiot ja kritiikki on otettava vakavasti ja valinnanvapauslainsäädännön edistäminen hallituksen esittämässä muodossa on keskeytettävä.

22. Miten arvioitte uudistuksen vaikuttavan oman taustaorganisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

23. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

24. Yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.